

Inleiding

“Gij die hier binnentreedt, laat alle hoop maar varen”. Deze tekst staat op de hellepoort in de *Divina Commedia* van Dante (1265-1321). Eeuwenlang gold de hel als het voorbeeld van hopeloosheid. Uit de hel was geen weg terug. Dit voorbeeld zonder enige hoop moest ons afschrikken. Zozeer, dat we tijdens ons aardse leven er wel voor zouden waken om zo te leven, dat de hel ons voorland zou zijn.

Hoop doet leven. Een spreekwoord is vaak een cliché. Evenzo is een spreekwoord vaak waar. In deze essaybundel schrijven artsen en andere hulpverleners over hoe zij deze waarheid hanteren. Zij proberen een midden te vinden tussen de onomstotelijkheid van de medische diagnose en de veerkracht van de patiënt. Aan hen de zware taak een slecht bericht te brengen en tegelijkertijd – ondanks de schok van de boodschap – steun te geven.

In die steun speelt de hoop een hoofdrol. Wat houdt zij in? Als iemand zegt, dat hij hoopt, dat het morgen droog zal blijven, stort zijn wereld – tenminste meestal – niet in, wanneer het onverhoopt blijkt te regenen. Maar als iemand die ernstig ziek is, de hoop uitspreekt dat de uitslag van een medisch onderzoek gunstig zal zijn, is die hoop veel zwaarder belast. Dan is er op zijn minst een besef van hoe het zou kunnen zijn, als de uitslag niet gunstig is. Een patiënt wil niets liever dan dat die situatie nooit werkelijkheid wordt. Hij of zij zal geneigd zijn om zelfs tegen beter weten in te hopen.

Hoe gaat een arts of een hulpverlener om met deze houding? In deze bundel worden daarover algemene gedach-

ten geformuleerd en worden concrete voorbeelden daarvan gegeven. De arts balanceert tussen wat hij weet en wat hij een patiënt kan laten weten om zo de vaak moeilijke weg voor een patiënt nog enigszins begaanbaar te maken. Nooit is een patiënt meer afhankelijk van een arts dan rond het moment van de bekendmaking van de – wellicht fatale – diagnose.

Het gevaar ligt dan op de loer, dat er valse hoop wordt gewekt. Want juist in deze fase geeft hoop een patiënt de moed en de kracht om de weg van ziekte en aftakeling af te leggen. Moet een arts alles direct vertellen? Of moet dat gefaseerd? Mag hij zaken achterhouden? Wat is wijsheid, als hoop een laatste strohalm is, waaraan een patiënt zich vastklampt?

Het leven lijkt voor velen van ons in deze gesecculariseerde tijden op te houden met de dood. Of er nog hoop in iemands leven is, wordt vaak heel rechtstreeks gerelateerd aan het laatste oordeel van een arts of hulpverlener. En dat oordeel moet soms vernietigend zijn, waardoor het laatste sprankje hoop omslaat in wanhoop en totale ontredde-ring. Wellicht zijn er ook dan kleine momenten van hoop in deze tijd.

Dit boek draagt bij aan het nadenken over levensbedreigend ziek-zijn, vanuit het perspectief van de arts en hulpverlener en vanuit het perspectief van de patiënt. De essays laten zien, hoe moeilijk het is om arts, medemens en god te zijn. Want dat is de taak van een arts in onze tijd: te diagnosticeren, te behandelen (of niet meer te kunnen behandelen), te genezen (of dat niet meer te kunnen), te weten hoe een mens reageert op medische onheilstijdingen, te weten hoe die éne mens reageert, en tenslotte ook nog een meer dan alleen medisch antwoord te hebben op de vraag: ‘Wat nu, dokter?’ In het antwoord, dat een arts of hulpverlener dan geeft, speelt de hoop een belangrijke rol.

Het boek opent met een filosofische beschouwing over ziek-zijn en hoop. De volgende bijdragen zijn geschreven door artsen en hulpverleners. Zij gaan over de rol die de hoop speelt of kan spelen in de medische praktijk. Een patiënt schrijft over zijn ervaringen met hoop en hoopeloosheid. Een arts beschrijft aan de hand van een casus hoe voorzichtig een hulpverlener moet zijn met het bieden van hoop. Een psychiater verkent de grenzen van de hoopeloosheid. Een gynaecoloog laat zien hoe omzichtig wij moeten omgaan met de kille cijfers van statistieken rond vruchtbaarheid. En vanuit het Leger des Heils wordt de vraag onderzocht of het mogelijk is structureel en maatschappelijk hoop te bieden.

De bundel eindigt met een pastorale visie op hoop. Die beschouwing is geschreven vanuit een perspectief dat net zo vanzelfsprekend is als dat van Dante aan het begin van deze inleiding: een gelovig zicht op een hiernamaals. Bij Dante is dat in het citaat de hel. In het laatste essay is dat – hoewel het woord er niet letterlijk staat – de hemel.

Een woord van dank richten wij tenslotte aan dr. Dik Pranger. Hij heeft vooral in de beginfase van de opzet van deze uitgave waardevolle adviezen gegeven.

Vincent Kirkels & Han Rouwenhorst

In deze bundel zijn drie bewerkingen opgenomen van inleidingen die zijn uitgesproken tijdens het symposium 'Hoop in deze tijd', dat de Medische Afdeling van het Thijmgenootschap in januari 2002 organiseerde in de Abdij van Heeswijk.

Een verkorte versie van de bijdrage van prof. Wils is opgenomen in het maartnummer (2003) van het *Tijdschrift voor Gezondheidszorg en Ethiek*.